

TRIBINA

Ljubav je zarobljena

Kad oni kojima ljubav treba biti utkana u mišljenje svoje mišljenje objese o klin i počnu trgovati uzajamno, s političkim opcijama, s medijima – znak je to za uzburu. Ljubav prema mudrosti treba osloboditi iz boce u kojoj je zarobljena

SEAD ALIĆ

DOKTOR ZNANOSTI, VODITELJ SEKCIJE ZA FILOZOFIJU MEDIJA HRVATSKOG FILOZOFSKOG DRUŠTVA

Objavljeno: 10. 1. 2012. u 7:53 Zadnja izmjena: 11. 1. 2012. u 7:47

Bio sam u kućama svojih prijatelja kojima se brak raspadao. Čini mi se da danas već mogu prepoznati tu atmosferu. Različiti interijeri i akteri, atmosfera ista. Prijeteća tišina dominira prostorom. Odušastanje. Nedostatak volje i želje da se bilo što učini. Govori se ono što se mora. Svaki član te zajednice u odumiranju svoje zadaće izvršava s onoliko savjesnosti i discipline koliko je potrebno da se ne otvori neki novi krug prigovaranja ili nerazumijevanja, sukoba...

Ljubav koja pogodi dvoje ljudi nije proračunata, sklona je iznenađenju, bježi od stereotipa, traži nadahnuće u otklonima; ljubav osluškuje, traži, griješi, zaliječe se, zalijeva osjećaje, povremeno priredi patnju nesporazuma; ljubav otvara, zrači, sjaji... Ona je poput nenadane rečenice, metafore koja pogađa bit, slike u kojoj se zrcali Istina. Tek pogled iz ljubavi razotkriva plošnost i prazninu svijeta ogrezlog u ramodušnost i misli podlegloj stereotipu.

Brak bez ljubavi nema smisla kao što smisla nema ni filozofija bez ljubavi prema mudrosti.

Govor o ljubavi usahnuo je pred mjerljivošću strojnoga koraka svijeta strojeva. Misao začeta u ljubavnom čuđenju trenutačno se povukla; opkoljena je u svojim posljednjim uporištima – ljudima tvrđavama; kamuflirana je u manje eksplicitne oblike. Pojavljuje se povremeno u nekom poetskom obliku, u teološkoj misli, kao psihozofijska misao ili u nekim usputnim književno-kritičkim, znanstvenim pristupima.

Institucionalizirana »ljubav prema mudrosti« srami se ljubavi. Sveučilišna mladost koja treba ni transmisijom mudrosti upire se dokazati da može funkcionirati dobro poput stroja. Radi istu pogrešku koju rade i predstavnici religija kad se s propovjedaonice strmoglavljaju u politički diskurs. Time se uzima mjerilo onoga koji se mora mijenjati. Umjesto mišljenja u svom i o svom vremenu na djelu je igra taština. Postmoderna citatomanija može biti sjajnim opravdanjem za bildanje egotropova nezrelih filozofijskih »učitelja«. Znanja starih mudrosti nude se studentskoj mladosti. Zauzvrat, institucije uzvraćaju honorarima, počastima, titulama...

Takva institucionalizirana ljubav prema mudrosti drveno je željezo koje sve češće vidamo u metodama prenositelja znanja stare filozofije novim naraštajima; prenositelja koji su se specijalizirali za citate iz vremena kad je i filozofska misao tek bauljala tražeći bilo kakav oslonac za sigurn korak; prenositelja znanja koji su postali baza podataka o tome kako je nekad netko nešto osjećao prema mudrosti; kako je nekad nekoga neko znanje navelo na vrlinu i častan čin. Baza podataka ne osjeća se odgovornom pred zahtjevima starih vremena.

Neki od službenika filozofije danas sve češće ljubav prema mudrosti progone u prošlost i mit. Suprotstavljaju joj učinkovitost braka pred raspadom: Svi u tišini rade svoj posao. Strah od nadolazeće moguće samoće zaustavlja dah. Ljubav nije ni u primisli. Manje-više svaka institucija koja danas razvija filozofijska znanja manje-više je u braku iz interesa s ovom ili onom grupacijom interesa skrivenom iza imena neke državne institucije.

Put filozofa kroz institucije završio je svjedočanstvom da inspiracija za put kroz institucije nije bila prava. Filozofi nisu promijenili institucije, ali one njih jesu. Možda su oni koji su se jednom približili oltaru političke moći naučili lekcije medijskih napada i medijskih zaboravljanja: nije važno što i kako se kaže, nego gdje se i koliko se puta ponavlja. Sasvim je svejedno je li rečenica smisljena ili besmislena – važno ju je ponavljati i u medijima i na kongresnim druženjima istomišljenika.

Kraj interesa za bilo koju činjenicu pretvorenu u vijest u drugoj je vijesti (koja uopće ne mora biti utemeljena u činjeničnom). Loši se potezi zaboravljaju – zbrajaju se (i ponavljaju do iznemoglosti) uspjesi stroja koji se zove institucija. Popis rezultata mišljenja zamjenjujemo popisom zajedničkih turističko-misaonih druženja kojima je temeljni cilj potvrđivanje ove ili one hijerarhije. Kao da više ni brak iz interesa nije interesantan. Interes kao takav postao je matricom, a ona polako prerasta u tradiciju.

Filozof u razdoblju prenapregnutih odnosa sve je rjeđe Hegelov čovjek kao medij djelatnosti duha. Filozof je baza podataka s linkovima prema ovom ili onom ministarstvu s ovoliko ili onoliko adrenalina kojim se mrtvo tijelo podiže i dolazi do govornice nekog od zvučno imenovanih i u pravilu promašenih filozofijskih skupova. Čemu, pitat će se objektivni čitatelj, plakati nad ramodušnošću predstavnika jedne struke kad su sve struke manje-više u istom šahu. U čemu bi to bila posebna patnja struke koja »ne mora raditi ništa« osim – misliti.

Pa upravo u tome je stvar. Zaborav i nesreća i dolaze iz krajeva u kojima ljubav i kritička misao ne mogu ili ne smiju doći do izražaja. Tamo gdje je hijerarhija ustrojena tako da se već nakon prvog ekscesa poteže za neizgovorenim, potmlu i tiho provedenim izopćenjem, tamo je pred svakim članom zajednice crno-bijela alternativa: živjeti u prividu zajednice (braka) koji naizgled funkcionira ili – ostati sam.

Jedan je čovjek prije nešto više od 2000 godina došao među ljude objašnjavajući im da njihove regule ne vrijede ako u životu njima koordiniranim – nema ljubavi. On se nije bavio filozofijom medija. Bio je medij božanske ljubavi, tako nasušno potrebne izgubljenim brakovima, zajednicama, politikama, institucijama, udrugama, strukovnim udruženjima...

Jedne je godine na jednom od svjetskih natjecanja pobijedio najdosadniji komercijalni televizijski spot ikad napravljen. Riječ je bila o spotu za jednu svjetsku banku. Poruka je bila jednostavna: ovdje je sve toliko sigurno i uvijek isto da nema nikakva razloga za žurbu, stres, brzi kadar, rez. Spot je uvjerljivo pobijedio ufljkujući nas u lažnu sigurnost poretka u kojemu je uvijek sve isto. Slično je s filozofijskom rečenicom danas. Ona svijetom pronosi sličan mir starih diskursa, zanemarujući nevjeme po kojemu se kotrlja. Budući da ljubav uvijek tjera naprijed, u život, prema osluškivanju i nalaženju, razumijevanju i samorazumijevanju – ona je u pravilu napustila ljubavnu dimenziju obuhvaćanja svijeta mislima.

Potražite na bilo kojem simpoziju filozofijskih znalaca (uključujući i onaj u čijem sam osnivanju sudjelovao) ljubav, eksces, otklon, rez...

Ima li brak bez ljubavi smisla? Pitam se pitaju li se to i službenici koji odobravaju sredstva za umjetno održavanje hijerarhije mislećih službenika na životu. Pitam to svoje prijatelje kojima sam nedavno (na godišnjoj skupštini strukovnoga društva) »ponudio na razmjenu« jedan od svoja dva doktorata za simbolična dva sata predavanja filozofije medija na bilo kojem sveučilištu u Hrvatskoj. Pitam se i znam da se samo igram s vlastitom rečenicom. Ostalo sam ionako »prokockao«...

Razaznajem staze interesa i razumijem ih. Simpozij je gozba na kojoj svako po nešto uzima i time hrani svoju dušu i tijelo.

Ali ako tekuća vrpca donosi samo hranu, znanstvene bodove, kontakte, dogovore; ako se po hodnicima ne osjeti uzbuđenje proizvedeno nekom rečenicom, stavom, rezom... ako se ne osjeti strast nečijeg misaonog uzleta; ako skupom dominira mrtvozonička djelatnost namicanja akademskih maski – onda su tu zaboravljeni i Isus i Sokrat i Platon i Pascal i Nietzsche...

Kada oni kojima ljubav treba biti utkana u mišljenje, svoje mišljenje objese o klin i počnu trgovati uzajamno, s političkim opcijama, s medijima – znak je to za uzburu. Ljubav prema mudrosti treba osloboditi iz boce u kojoj je zarobljena. Snaga duha pokrenut će nove duše i otvoriti prostore za nove pokrete.